

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

Rema Ad Confluentes Warnae Et Visurgis, Pagus Ravensbergici Comitatus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

Page 77

K O N O

RE-

R E M A

AD CONFLUENTES WARNÆ ET VISURGIS,
PAGUS RAVENSBERGICI COMITATUS.

MEMORIÆ SACRUM

INCLYTA. FRANCORUM. FASTIS. UBI. WARNA. VISURGIS
AMNE. RECEPTA. SUÆ. NOMINA. PERDIT. AQUÆ
SAXONE. PIPINUM. FUSO. SPECTAVIT. OVANTEM
REMA. TRIUMPHALI. FERRE. TROPÆA. MANU
HILDIGARIQUE. NECI. VICTRICIA. CASTRA. SECUTI
FRANCIGENAS. MOESTIS. ILLACRYMARE. MODIS
FORTIS. ET. EXEMPLO. CAROLUM. GENITORIS. AVIQUÆ.
SAXONICÆ. VALIDAS. FRANGERE. GENTIS. OPES
TALIBUS. ILLUSTRIS. TITULIS. PLUS, REMA. SUPERBIT
QUAM. QUOD. RHEMORUM. NOBILE. NOMEN. HABET

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
RO. DE. FURSTENBERG.

REMÆ. AD. CONFLUENTES. WARNÆ. ET. VISUR-
GIS. SITÆ. PIPINI. EJUSQUE. FILII. CAROLI. M.
FRANCORUM. REGUM. SAXONICIS. EXPEDITIONI-
BUS. AN. DCCLIII. ET. AN. DCCLXXXIII. CELE-
BRIS. PAGI. MEMORIÆ
M. H. P.

K 3

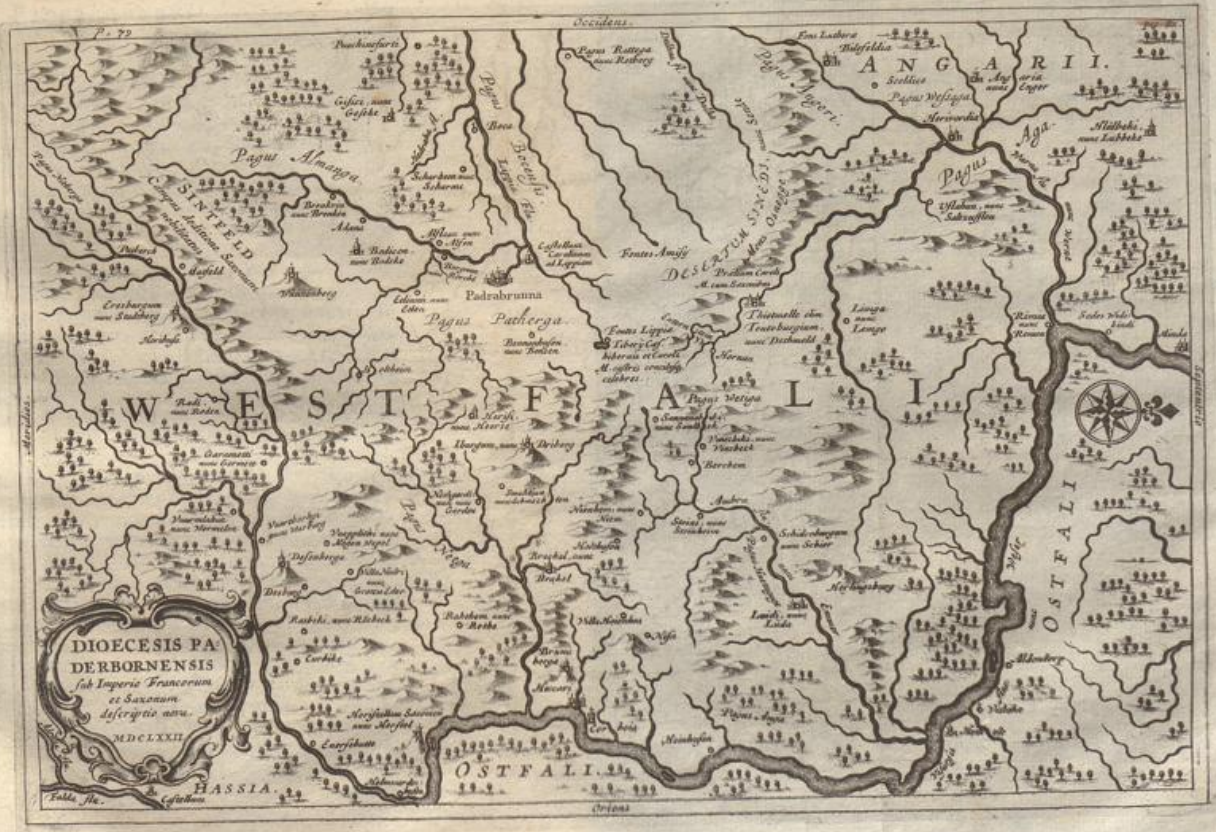
NO-

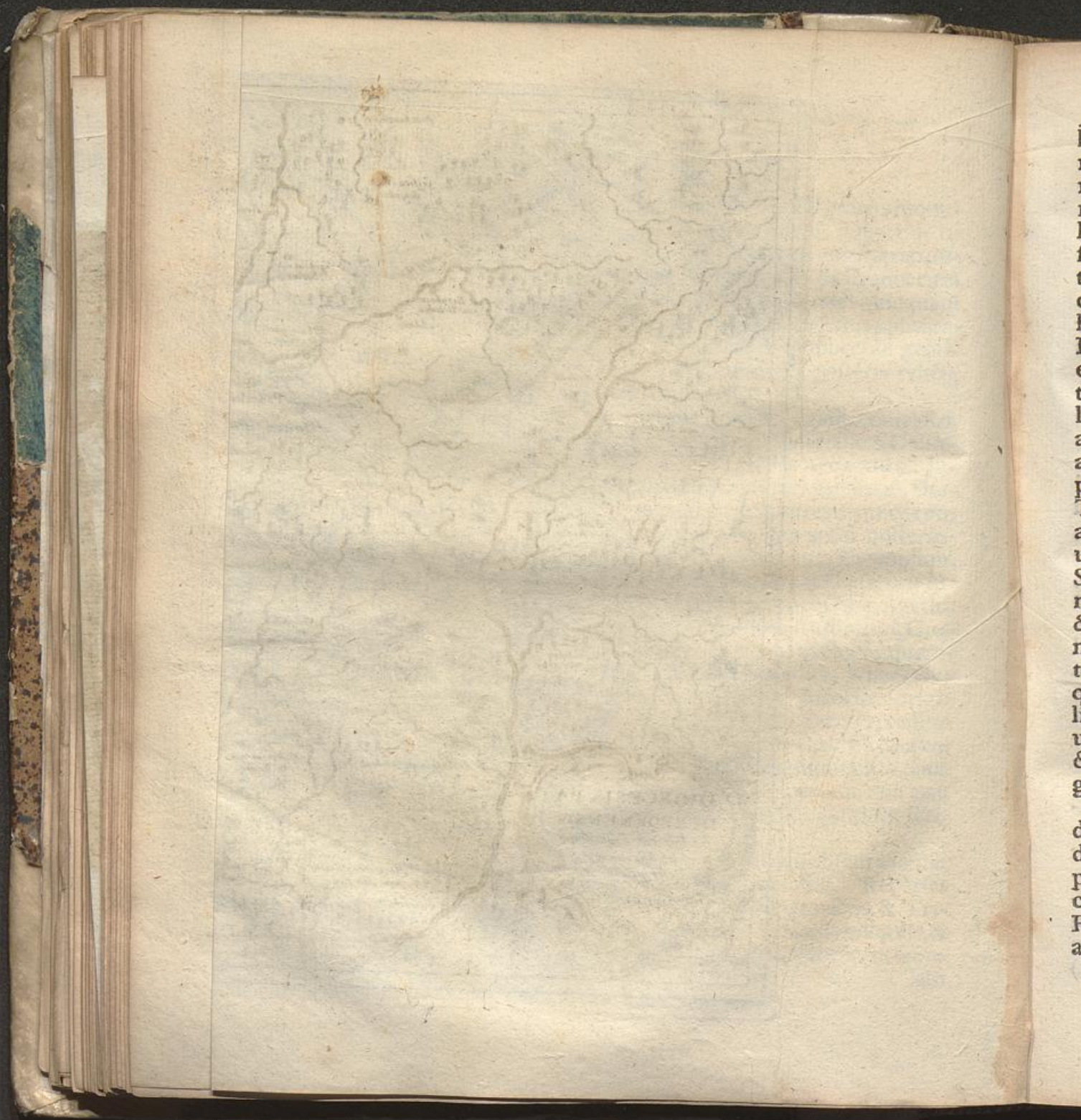
NOTÆ.

I. **INCLYTA FRANCORUM FASTIS.**] Post Romana monumenta procedimus ad Francica & Saxonica. Quare de utraque gente pauca præmonere, non inconueniens ingratumve fore censuimus. Nec enim ut de Romanis, ita de Francorum Saxonumque origine constat; neque ea hæcenus quicquam obscurius fuit, quæ nunc à tot scriptoribus pertractata explicataque certius lumen accepit, ut qui simus, & quibuscum gentibus bellatum sit, & à quibus hæc monumenta posteris relicta sint, planius affirmare & profiteri liceat.

Franci populus, qui sub Francico nomine bella gessit contra Romanos, primum audiri & innotescere cœpit Valeriano & Gallieno Imp. circa annum Christi CC. XXIII. Ideo nec apud C. Julium Cæsarem, Tacitum, Velleium, Plinium, Strabonem, Dionem, Ptolemæum, cæterosque priscos scriptores Francorum mentio. Celebre autem Francorum nomen apud posteriores historicos ac scriptores, Aurelium Victorem, Eutropium, Ammianum, Vopiscum, & quotquot Augustam Cæsarem historiam scripserunt. Inde apud Zosimum, Procopium, Agathiam, Aethium, D. Hieronymum, Claudianum, Ausonium, Gregorium Turonensem, Apollinarem, ac cæteros auctores; quemadmodum id Franci scriptores Tillius & Valesius, Nuenarius Comes, Cluverius & Pontanus, & quotquot Francorum originem tradiderunt, probe agnoscunt. Ex quibus eruditi passim viri deducunt, ante tempora Gallieni nullum extitisse certum populum nationemque Francorum nomine insignitam. Sane si qua gens Francica extitisset ante Gallieni imperium, non eam omisisset Tacitus, tam accuratus Germanarum gentium scriptor, non cæteri historici & geographi.

Ideo gentis Francicæ origo hæcenus multum obscura latuit, multisque fabulis aspersa, & erroribus obnoxia fuit. Reperies enim primum, qui cum Francicis aliquot scriptoribus & Trithemio Hunibaldi fabulas secuti, Francos a Trojanis reliquiis, & ex Pannonia deducunt ad Rhenum; atque hi auctores, ut fabulam

iam fabula augeant, tradunt Francos, postquam diu in Pannonia resedissent, condita etiam Sicambria urbe, Valentiniani Imperatoris rogatu domuisse Alanos, ob id tributo ab Imperatore liberatos, ac Francos, hoc est, *feroces* Attica lingua primum appellatos esse, cumque Romani rursus tributa exigerent, rebellasse, & ad Rhenum penetrasse. Egregii sane historici, quasi Valentiniani primum ævo Franci exorti sint. Et quæ Attica vox Francos sonat? Et tamen hæc opinatio Sigebertum, Paulum Æmiliium, & plures celebres historicos abduxit tanquam gentem Francicam nobiliorem facturi essent, si ab exteris magis quam ex Germanis origines arcesserent; Simul tamen hi auctores fateri coguntur à Germania prodiiisse Francos, qui rupto Rheni limite Gallias invaserint. Inde alii Francorum quidem gentem ab antiquissimis Romanorum temporibus in Germania extitisse asserunt, sed parvam invalidamque latuisse, donec aucta sensim populis atque armis emerferit, & ad Rhenum proruperit, ideo Tacito incognitam fuisse. Sed tam facile hæc refelluntur, quam asseruntur, nullo gentis ejus tam diu latentis indicio in medium allato. Haud dissimili commento Turnebus Francos ex Scandinavia educit à Firassis populis, Ptolemæo memoratis. Genebrandus lib. 2. & 3. chron. Stephanus Forcatulus l. 5. de Imp. & Philosophia Gall. Bodinus in meth. hist. cap. 9. Francos prima origine Gallos fingunt, qui inter cæteras migrationes gentium, sedes in Germania & Pannonia habuerint. Ibi vero postquam à Romanis acerba premerentur servitute, rediisse in Gallias ad natale solum. Nova rursus figmenta ingenii. Nam ubi hi Franci Gallicæ nationis tam diu latuerint, nemo ex his auctoribus docere potest, nec quales fuerint, Boiine, an Tectosages, an Scordisci, ne inter ipsos quidem convenit.

Alii denique Francos ex prima gentis origine ex Franconia deducunt. Plausibilis hæc multorum sententia fuit, sed jam dudum ex suis erroribus resecta; quando Franconia Alemanniæ pars cognita, & à Clodoveo Franc. Rege, aut filio ejus Theodorico Austrasiæ Rege, devictis Alemannis, cum omni ea regione ad Francorum regnum accessit. Nec ante Francorum nomen ibi auditum, tamen si Franci forte jam ante ad Nicrū aliquando pro-

rupe-

ruperant. Sed & diu ante hæc tempora Francorum nomen celebre inter Rhenum, Visurgim, atque Albim, priusquam arma Francorum in eas regiones penetrarent. Nec minus antiquitatis periti hæc explodunt, quam qui ex Mæotide palude, aut Pannonia Francose vocant, aut mutato Sicambrorum nomine, à Franco quodam fictitio Trojanæ stirpis Rege appellatos scripsere.

Illa demum certa & explorata sententia est, veterem Franciam inter Rhenum, Visurgim, atque Albim requirendam esse. Nec alibi magis quam in ipsa Westphalia, vicinisque ad Ifalam & Frisiæ oras, aut Rheni ostia regionibus Francos reperiri. Hæc priscorum omnium scriptorum, à quibus Francorum primum nomen & bella cum Romanis nobis sunt consignata, una consensio est. Neque de hac re quisquam integre judicare poterit, ut recte Cluverius pronunciat, nisi in omni veteri Romanorum historia probe versatus sit. Quod cum nostro demum ævo viri docti & antiquitatis periti præstiterint, (quorum magnus apud nos est numerus) in hanc nobiscum sententiam convenerunt, Trithemius lib. 3. c. 20. de orig. Franc. Nuenarius Comes præfat. in Eginhardum, Rhenanus lib. de Germ. cap. de Francis, Althamerus in Tacitum, Reineccius de Orig. Sax. Hadrianus Junius in Batavia, Miræus in Chron. Gelenius in sacr. Colon. & Plectrude, Browerus lib. Antiq. Trevir. ad Ann. Christi cccclxxxviii. Crumbachius in historia D. Ursulæ, Petavius in Rat. temp. lib. 6. cap. 13. Bucherius in disp. hist. & Belg. Romano, Rivius dec. 1. l. 1. Cluver. l. 3. cap. 20. Pontan. de orig. Franc. Chytraeus in Prolog. Horrion in Paneg. Paderb. Valefius in præfat. Gest. Franc. Res ita se habet. Postquam bellicosi intra Rhenum & Visurgim populi, Sicambri, Bruçteri, Tençteri, Usipetes, Catti, Angrivarii, Chauçi, Chamavi, Cherusci, Marfi, Chatuarii sive Attuarii, Frisii, Tubantes, cæterique jam inde à C. Julii Cæsaris ævo continua cum Romanis bella gessissent, nunc victores, nunc victi veritique ne toti in Romanorum servitute venirent, facta conspiratione in unum fœdus & belli societate convenerunt, sumptoque ad id *Franco* nomine, tanquam libertatis signo (quod *Franckon* liberum gentis lingua hominem sonat)

fonat) tot sæculis acerrima bella adversus Romanos gesserunt, exciti cum primis Alemannorum exemplo, qui jam sæpius in Gallias excusso Romanorum jugo irruperant: atque ex his, quos diximus, populis conflata esse hanc belli societatem evincunt prisca scriptores. Nam Sicambros Claudianus & Sidonius Apollinaris, aliique Francos toties compellant, Bructeros Sulpitius Alexander, Nazarius & Eumenius in Panegyricis, Chaucos & Cheruscos Claudianus. Chamavos Ausonius, Catos Sulpitius Alexander, Attuarios Marcellinus, Frisios Panegyricus Constant. M. dictus, Salios Marcellinus, denuo & Zosimus, aliique scriptores inter Francos numerant. Adhibeatur in hanc rem tabula itineraria circa annum ccccxxx. conscripta, in qua à Rheno ostio ascendendo ad dexteram ripam, leguntur hi populi, *Chauci, Ampsivarii, Cherusci, Chamavi, qui & Franci*; sequitur in eadem ripa magnis litteris scriptum FRANCIA. Inspiciantur vetera monumenta, interque hæc, vetus lapidis inscriptio à Ruperto detecta, quæ Divitense munimentum seu Tuitium ex adversa Agrippinæ ripa à Constantino M. in terra Francorum structum exhibet. Extat apud Spanhemium de præstant. & usu numism. dissert. 8. pag. 750. è cimel. Reg. Gall. & Card. Leopold. Med. erutus aureus Constantini M. nummus, qui ex una parte Constantini effigiem signat, ex altera tropæum, jacentem videlicet mulierem, consuetum debellatæ provinciæ symbolum, hac inscriptione: GAUDIUM ROMANORUM. Infra, FRANCIA. Ubi vero hæc Francia requirenda sit, docent nos res gestæ Constantini M. & pons ab eo Cæsare apud Ubios Rheno intratus, per quem exercitus in Francos traductus: accedit Juliani Cor. testimonium orat. 1. *Sequebantur pro jure consanguinitatis auxiliares promptissimi Franci ac Saxones Gentium, quæ trans Rhenum & ad mare habitant bellicosissima & civitas universa & Francia Rheno adjacens.*

Pervolvantur omnes Historici, Panegyrici, Poëtæ, qui veterum Francorum res gestas nobis tradiderunt: haud alibi veteres Francorum sedes magis reperientur, quam intra Rhenum & Visurgim, quæ regio post Westphalia dicta est. Quapropter Sidonius Apollinaris Francicæ regionis flumina perscribens,

L

Va-

Vahalin, Vidrum, Visurgim atque Albim introducit, ac Vahalin quidem, quod ea tempestate Franci Salii Rhenum transgressi illas Bataviae Belgicaeque oras invaserant. Fines adeo veteris Franciae, ne quis in his anceps hæreat, descripsit D. Hieronymus, in vita D. Hilarionis: *Inter Saxones & Alemannos gens extat, non tam lata, quam valida, apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.*

Hæc paucis de Francorum origine & veteri Francia, quæ à multis multo explicatius traduntur, nos brevitatis, & hujus incisæ, per modum commentarii, scriptionis memores, verbo commonstrare volumus, Francos à prima stirpe sua fuisse Germanos, eosque indigenas, quales plerique Germani Taciti iudicio censentur, ac populi qui diversis ante nominibus ferebantur, ii haud secus quam Alemanni in idem Francicum nomen & belli societatem pro libertate convenerunt. Ac nihil jam certius, quam Francos hosce non fuisse Germanos superiores, ut ii volunt, qui ex Franconia & superiori Germania deducunt; sed inferioris Germaniæ inter Rhenum & Visurgim incolas, ea potissimum regione, quæ Westphaliæ nomen obtinet. Atque hi inferioris Germaniæ Franci rursus duplices; alii absoluta voce Transrhenani; alii cum additamento vocis Salii, quorum frequens mentio apud scriptores; iidemque Transrhenani, haud secus quam omnes Franci à prima origine sua, quibus Saliorum nomen adhæsit inditum, quod Salæ seu Isalæ fluminis in Westphalia orti incolæ fuerint. Ii post Rhenum transgressi, Galliam ac Romanum solum ut cæteri Franci occupavere. Inde libro notitiæ Imperii Salii Gallicani, & Salii conjuncti Tubantibus referuntur, ubi trans Rhenum nativas sedes incolere, secus quam quidam censuerunt, cum Chifletio & Pontano, qui Francos in Ansvarios & Salios diviserunt, illos Thransrhenanos, hos Cisrhenanos asserendo, quibus postremum accessit Bollandus in vita Sigeberti Regis ad primum Febr. diem. Omnium enim Francorum nativa origo Germania Transrhenana. Sane Constantius Cæsar, ac filii Cæsares, Julianus, alique exinde Imperatores, ac Romani duces, qui in iis Galliæ regionibus oppugnarunt Francos, non ex patrio, sed alieno solo, quod transi-

to Rheno infederant, toties rejecerunt, nec aliter comperiet, qui Marcellinum aliosque eorum temporum scriptores sincere penderit, quæ disceptatio hoc loco aliena est. Istud autem maximopere gloriosum, quod Natarius in Paneg. Constantini M. de Francis & Germanis nostris ait: *Per se ipsa potens & post Romanam magnitudinem in terris secunda* & quod Agathias lib. r. hist. nominat *gentem validam & hostibus inexpugnabilem & late finitimis imperantem, quæ cum plurima bellis acquiserit, nihil tamen suorum amisit.*

Hinc omnis Francia quadripartito traditur. *Prima Transrbenana*, eaque antiquissima Francia. *Altera Gallicana minor*, complexa totam fere Germaniam secundam, maximamque utriusque Belgicæ partem, quæ primis Francorum Regum armis, superato Rheni limite, parta regni sedes, ex quo regni Francici sedes Dispargo Cameracum provecta est. *Gallicana major*, postquam felice armorum successu interior quoque Gallia à Clodoveo rege adjecta, regni que sedes à Francis Parisiis collocata fuit, cœptumque regnum Francicum in Neustriam & Austrasiam, in Occiduam videlicet & Orientalem Franciam dividi. *Quarta Francia nova, seu Orientalis Germania*, quæ novo armorum & fortunæ cursu, debellatis Alemannis accessit ad Austrasiæ regnum, in eaque Franconia, quæ ab his victoribus Francis nomen retinet. Tantum abest, ut Franconia prima Francorum sedes fingi possit. Ampla scriptionis materia, quæ historiæ servatur. Hic paucis indicare visum, dum ex hoc progressu Francorum Regum monumenta Franciæ introducimus.

2. AMNE RECEPTA.] Ea nimirum Visurgis aliorumque fluviorum gloria maxima multos minores amnes sinu recipit. Ita *Padus xxx. amnes capit* Plin. lib. 3. cap. 16. *Danubius lx. habet à fonte suo flumina usq; ad ostia in pontum crescentia.* Jordanes de rebus Geticis cap. 12. Contraria laus Gangis Indiæ fluvii, qui ab uno fonte profectus in centum flumina & ostia se dividit, Apuleius.

3. NOMINA PERDIT AQUÆ.] More omnium amnium, qui nomina aquasque simul donant illis in quos defluunt

In Tiberim seu lubricus influit Almor,

Et nomen magno perdit in amne minor

Ovid. in fastis

L 2

Solus

*Solus in alterius nomen cum venerit unde
Defendit Tifaresus aquas lapsusque superne
Gurgite Penoi proficcis utitur albis.*
Lucanus lib. 6.

4. UBI WARNA.] In diplomate Ludovici Germaniæ Regis, & Caroli M. nepotis, anno xxxiii. regni ejus in Orientali Francia, dato Herivordensi monasterio, eo, quo hodie, nomine *Werna* appellatur. Auctori vitæ Caroli M. apud Pithæum dicta *Warana*, Adelmo *Wabarna*, Annalib. Francor. apud Reuberum *Wagarna*, apud Canisium *Vinbarna*, Reginoni *Waabna*, Poëtæ Anonymo *Warna*, qui Hervordia urbe permeata ad pagum *Remen* Visurgi infunditur. Ab hoc *Warna* cum Valesio Lib. 7. pag. 341. nonnulli denominatos volunt *Varnos* seu *Varinos*, populum Cornelio Tacito in Germania, & Procopio lib. 4. hist. Goth. memoratum. Alii aliunde hujus gentis nomen arcessunt. Quod nos in medio relinquimus.

5. SAXONE.] Saxonum populus haud secus quam Francorum, ex parvis initiis ad magnam potentiam per inferioris Germaniæ provincias emerfit, successitque in gloriam Francorum, ac prius etiam Saxonum nomen, quam Francorum auditum, traditumque à Ptolemeo. Eo gentis origo non minus quam Francorum obscura, multisque fabulis involuta à scriptoribus.

Widichindus Corbeiensis vetus ad Visurgim scriptor, inquirendo gentis incunabula, dum certa tradere voluit, fabulis prælusit. Ita enim lib. 1. Annal. Saxonum origines alii à Danis & Normannis, alii à Macedonibus deducunt; sibi autem certum, inquit, navibus advectos Saxones in Hardolaun, quæ aliis Hadeleria, locus in Archiepiscopatu Bremensi ad Albis ostia. Quo vero tempore, aut unde, qualesve illi advenæ fuerint, ipse æque incertus non expressit. Hinc alii arrepto fabulæ indicio, ex Macedonia multo liberius finxerunt, & profugam partem ex Alexandri M. exercitu, cum 300. triremibus appulisse in ostia Albis, factaque excursionem Thuringos fugasse, eorumque exinde terras insedisse. Canoræ nugæ, quæ nullum fidei indicium apud ullum priscum probatumq; auctorem reperiunt.

Alii deinde cum eandem sibi fingendi licentiam patere conspicere-

Spicerent Saxones à *Sagis* seu *Sacis* Asiæ populis deduxerunt. Hæc Peuceri, Reinecci, Furmerii, Cifneri, Letzneri, aliorumque opinatio, quam magno quidem plausu, sed nullo alio argumento obtrudunt, quam ex nominis quadam similitudine, quæ inter *Sacos* & *Saxones* se obtulit. Quo figmenti genere alii apud Crantzius Saxones à *Saxona* fluvio in Moldaviam se exonerante arcessunt, quos origine alii Boios, alii Gallos comminiscuntur: verum hæc commenta retulisse inter doctos, refutasse est. Ad quorum figmenta referas Saxonem Grammaticum, Sufriidum Petri, Furmerium, ipsumque Crantzius, apud quos multis ante Christi natalem sæculis Saxones maria navigant, commercia, fœdera, bella, connubia agitant cum Danis, Suevis, Finnis, Britannis, Frisiis, quæ non nisi ex traditis vulgi fabulis, sine ullo probato antiquitatis auctore, ad vulgi oblectamenta narrantur. At Lucanus Poëta, inquit, jam ævo suo Saxonum meminit:

Et Biturix, longisque leves Saxones in armis.

Falluntur, non Saxones, sed Axones & Auxones, aut Sueffones sunt, ut cum Turnebo meliores legunt. Quos vero Egesippus lib. 5. c. 15, de bell. Jud. ex oratione Josephi Saxones introducit Vespasiani ævo, ad Gratiani Cæsaris tempora spectant, quo Cæsare auctor scripsit, accommodavitque suo sæculo Saxonum & Scotiæ nomina.

Primus ergo qui Saxonum meminit Ptolemæus est, ut diximus. Collocat is gentem hanc lib. 2. geograph. apud Cimbricam Chersonesum: eo loco, ubi nunc Holfatia est. Vixit Ptolemæus, teste Suida, Antonino Pio Imperatore, cujus imperii initia circa annum CLXI. Inde ad Diocletiani tempora nihil memorabile de Saxonibus. Eo Cæsare, uti Eutropius refert lib. 9. c. 15. littora Belgicæ & Aremoricæ, ipsamque Bataviam piraticis infestare cœperunt. Celebres posthæc, & Juliano cum primis Cæsare, ab Amisii ostio omnia maris littora obsederunt, Gallisque adeo infesti, ut totum illud littus ad Garumnam fluvium *Saxonicum* dixerint, Ducesque *Saxonicæ littoris*, qui vim piraticam arcerent, imposuerint Romani. Inter primos Valentinianus Cæsar impetum stitit, uti hæc ab Orofio lib. 7. cap. 32. Zosimo lib. 3. & Apollinari lib. 13. c. 6. perscripta sunt. Valuit

Saxonum vis dominatu maris à Diocletiani ævo ad Theodoricum primum Aufrasiæ Regem, postquam ejus armis victi exactique ex Aufrasia, terra simul per eas regiones, quæ Saxonum postea nomen induerunt, invalescere cœperunt. Valentiniano III. Imperatore, una cum Juttis & Anglis Britanniam invasere, sub idem fere tempus, quo Franci Galliam. Ita duæ Germanæ gentes terra marique nova sibi regna extra Germaniam armis peperere.

Igitur ut veram Saxonum originem reddamus, asseveranter dicimus, Saxones Germaniæ indigenas, & quod jam plerique re melius explorata sentiunt, *αὐτόχθονας* esse, haud secus quam de ipsis Francis à nobis assertum est. Hæc Crantzii in præf. in Saxon. Conradi Celtris, Althameri, Wilichii, Cluverii & aliorum sententia est. Figmenta enim ingeniorum sunt, qui vel advenas ex Macedonia, vel ex Africa, vel aliunde arcessunt. Quod enim Tacitus certissimus accuratissimusque scriptor universim de Germanis nostris lib. de mor. Germ. pronuntiat: *Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitibus mixtos*; id quemadmodum de cæteris Germaniæ transrhenanæ populis plerique sentiunt, ac nos de Francis ostendimus, ita de Saxonibus persuasum habemus. Hic jure possessionis pedem figimus, donec prodeant, qui aliud nos certius doceant. Quin Tacito id adeo persuasum fuit, ut repetierit: *Ipsè eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos nullis aliarum gentium connubiis infectos, propriam & sinceram, & tantum sui similem gentem extitisse arbitrantur.* lib. de mor. Germ.

Unum his opponitur, in quo refellendo multi laborant. Si indigenæ, inquit, sunt Saxones, & prima origine Germani, cur eorum nulla apud Cæsarem, Tacitum, Plinium, Strabonem, aliosque ante Ptolemæum mentio? Crantzius ut id expediat, Cattorum nomine Saxones comprehendi censuit, & Saffos quasi Cattos à Tacito scribi asserit. At Saxones a primo ortu maritimi fuere, & trans Albim collocantur à Ptolemæo. Catti vero mediterranei sunt, & ad Visurgim se porrigunt. Pideritius in Chronic. Lippiensi Chaucorum nomine designari opinatur.

tur. Sed nec illi trans Albim ad Cimbricam Chersonesum recte investigantur. Propius vero accessit Cluverius lib. 3. antiq. German. cap. 21. quos enim Tacitus Fofos recenset medios inter Cheruscas & Cimbras, per hos ille Saxones designari contendit, quod eodem loco Ptolemæus antiquissimæ originis Saxones visus est collocare. Quanquam non desint, qui Anglorum nomen à Taciti ævo in Saxonum commutatum velint; perinde ac Francorum & Alemannorum nomen à diversis populis assumptum est. Tanquam antiquitus Angli & Saxones una ad Albim gens fuerit: Nam Anglos hosce Tacitus ultimos Suevorum facit, collocatque infimos ad Albim, ubi & Saxonum sedes à Ptolemæo assignatur. Adhæc Angli celebris per id tempus gens in Germania fuit, quæ sicuti primaria victæ Britannia nomen imposuit. Ideoque Beda lib. 1. cap. 15. *Tunc Anglorum sive Saxonum gens, invitata à Rege Vortigerio, in Britanniam tribus longis navibus advehitur*: Veluti Anglorum & Saxonum gentem unam faceret. Sed cum idem Beda post se plinius exprimat, dicatque: *Advenerant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est Saxonibus, Anglis, Vitis*, seu ut alii legunt, *Futis*, iisque postea diversas Britannia partes & provincias assignet, in quibus singuli possessionem ceperant, satis tres diversi populi recognoscuntur. Ac Saxones quidem etiam ævo illo ad Visurgim, & trans flumen sedes suas habuisse dixerim, quando in ea regione, quæ post Westphalia nomen obtinuit, scriptores plerique tam prisca quam recentiores, antiquos Saxones deponunt. Igitur vicinorum quidem & confinium, sed diversorum populorum unum id fœdus, unaque belli societas fuit. Nec verisimile est, ab una Anglorum gente, quæ tum angustis adhuc terminis continebatur ad Albim, universam Britanniam subigi potuisse, alia semper atque alia belli sobole & multitudine à Germania per mare evocata. Quæ certius cognoscuntur, si quis superiora bella revolverit, quibus à Diocletiani ævo mare simul piraticis infestum habuere, & Bataviam Galliaque oras occupaverunt, tam ex Visurgis quam ex Albis ostio inveni.

At gentis nomen, quo Saxones dicuntur, unde inditum? Rejetti supra, qui à *Saxis* ducunt; nec minus exploreris Suffridum

Petri

Petri, qui lib. 2. de orig. Frison. cap. 5. tres nobis duces Macedonici exercitus finxit, Saxonem, Frisonem, & Brunonem, Hadoleriam appullos, a quibus Saxones, Frisones & Brunswicenses gentium nomina retineant. Sed hæc commenta sunt, quibus auctor ille cætera quoque scripta sua liberaliter resperit. Certius illi, qui à longis cultris gladiisque, quos *Sabs* patria lingua dixere, quibusque accincti ibant in prælia, nomen genti adhæsisse tradunt, haud secus, quam à *quiri* hastili, *Quirites* appellari. Hæc Widechindi Corbeientis, Gregorii Turonensis, Gobelini nostri, Lipsii, Meibomii, Engelhusii sententia, quam dudum hoc versu consignavit Viterbiensis:

Ipse brevis gladius apud ipsos SAXA vocatur,

Unde sibi nomen SAXO peperisse notatur.

Quamquam hæc non tam de nomine contendere velim, cum multa ejusmodi nomina fortuito indita sint, quando de Saxonum origine inter recentiores convenit, eam non aliunde, quam ex indigenis Germanis arcessendam esse: etsi apud Tacitum nulla Saxonum mentio sit. Plures ille Germanorum gentes præterit, quæ a posterioribus demum scriptoribus proditæ; quales Turcilingi, Herculi, Scyri, aliæque quas Odoacer aliique barbari Germanorum Reges in imperium invexere, claræ tunc demum, postquam bella aperuere. Id potius ex vetustis scriptoribus requirimus, quam bellicosa Saxonum gens fuerit.

Zosimus lib. 3. *Saxones omnium eas regiones incolentium barbarorum, & animi & corporum viribus, & laborum in præliis tolerantia fortissimi.* Haud dissimilia Orosius lib. 7. cap. 32. & Paulus Diaconus perscripserunt: *Saxones esse gentes in Oceani littoribus & paludibus inuisitam, virtute & agilitate terribilem.* Cætera, eorum resterra marique gesta, comprobant: Nam qua tempestate Franci, eadem Saxones invaluere, quantumque Franci perrupto Rheni limite depulsisque Romanis protulere per Galliam regni fines, tantum Saxones, transito Albi & Vifurgi, se per inferiorem Germaniam explicaverunt; tanquam alterius gentis fortuna cederet locum alteri, in imperium Romanum aliquando successuræ: sensimque in eam provinciarum

rum amplitudinem emerferunt, ut Saxoniam triplicem fecerint, aliam Ostphalorum, aliam Angrivariorum, aliam Westphalorum; qui postremi etiam antiquorum Saxonum nomen obtinent apud Bedam, Marcellinum, D. Bonifacium, & Gregorium Pontificem ad *Altsaxones* scribentem, nec alii à recentioribus scriptoribus agnoscuntur. Quanquam harum regionum populi non tam victi armis Saxonum, quam quod ultro in fœdus & Saxonum nomen concesserint; quique prius diversis nominibus Sicambri, Attuarii, Ampsivarii, Cherufci, Marfi, alique dicebantur, iidem post, exuto Francico nomine in Saxonum nomen & Rempub. transferunt, donec ferocissima gens à Carolo M. postremum debellata Christi religionem susciperet, ac Francorum imperio trans Rhenum expirante, Henricus Auceps & Otto M. imperium ad populares Saxones transferrent. Ita vero bellicosæ harum regionum gentes Franci & Saxones, extinctis Gothorum, Wandalorum, Longobardorum, Alemannorum, cæterorumque barbarorum per Europam regnis, constantissimum ac validissimum imperium tenere, Francis per Galliam & Italiam, Saxonibus per Germaniam transrhenanam & Britanniam terra marique dominantibus; tanquam Virtus & Fortuna semper inter hos contendisse videantur. Quo nescio quid ad gentis nostræ gloriam aut illustrius inter monumenta posteritatis memorari, aut dignius aliquando post hæc præludia nostra excoli possit.

6. PIPINUM FUSO SPECTAVIT OVANTEM.] Quod Annales Francorum apud Reuberum nos docent: *Hoc anno DCCLIII. Pipinus Rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamvis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsati tamen cesserunt, & ipse usque ad locum Rimi, qui est super Wiseram, accessit. In qua expeditione Hildigarius Archiepiscopus interfectus est in monte, qui dicitur Viburg.* Eadem pene habet ad hunc annum Aimoinus.

7. REMA.] In Annalibus Francorum, quos modo attulimus, Rimi nominatur. In Aimoino legitur: *At ipse, Pipinus, usque ad locum qui dicitur Rum, qui est super fluvium Wisuram, accessit, in qua expeditione Hildigarius Archiepiscopus interfectus est in*

M

mon-

monte qui dicitur *Diburg*. In Adonis Viennensis Chronico habes: *Mox Pipinus Rex Francorum factus, bellum in Saxoniam movit: in quo Childegarius Episcopus à Saxonibus occisus est in castro Witberg. Victor Pippinus pervenit usque ad locum qui Rhime dicitur.* In vita Caroli M. apud Pithæum, & Chron. Reginonis, *Rimia*, in Annal. Francorum apud Canisium *Rimee*, in diplom. S. Henrici Imp. Anno MXXIII. *Rimi*, & in literis B. Meinwerci super fundat. Monast. in Abdinghoff Anno MXXXI. datis, *Rime*; hodie *Remen* nuncupatur, ad Wernæ & Visurgis confluentes in Comitatu Ravenspergio, & Flotana præfectura non ignobilis vicus. Habuit olim cœnobium monialium titulo Vallis benedictionis, fundatum Anno MCCLVIII. de cujus translatione vid. Crantzii Metrop. lib. 8. c. 9. & Hamelmanni Chron. Oldenburgense parte prima cap. 21. ita Meibomius in not. ad Irmenfulam.

6. HILDIGARIQUE NECI VICTRICIA CASTRA SE-
CUTI.] Hildigarii, Archiepiscopi Coloniensis cædem, Fran-
corum Annales ad unum omnes, quos & ego præ aliis sequor,
in annum DCCLIII. conjiciunt, ex quibus Fuldenses ita nar-
rant: *Pipinus iterum Saxonum perfidia provocatus, regiones eo-
rum devastat: in qua expeditione Hildigarius Coloniensis Archie-
piscopus à Saxonibus interimitur.* Locum necis designat Aimoi-
nus *Duburg*, Annales Francorum apud Reuberum vocant *Vi-
burg*, Annal. Canisiani *Castrum Viberg*, Ado Viennensis *Castrum
Witbergh*, Regino *Nigberg*, Gerhardus Cleinsorgius *Iborg* inter-
pretatur, castrum Diœcesis Osnabrugensis. In vetustis Colo-
niensium tabulis apud Cæsarium Heisterbacensem dicitur *mons
Wiburg*. Quem Meibomius in notis ad Irmenfulam, & Bernardus
Mallincrodus, Decanus olim Monasteriensis, non minus
doctrina, quam genere nobilis, lib. 2. de Cancellariis cap. 1.
asserunt esse montem *Wedenberg*, hunc Bernardus Luderus in
encomio urbis Mindæ, *Montem Vedegonis* appellat horario iti-
neris spatio ad Visurgim, non procul Rhema, supra Mindam
situm. Caterum Hildigarium Carolus Magnus sepelivit in
monte *Ovesberg*, teste Henrico de Hervordia lib. 2. cap. 69.
Quem pro constantia fidei & regni, Petrus Merfæus Cratepo-
lius

lius ait, *ab hostibus caesum fuisse.* De anno obitus pluribus agit Ægidius Gelen. in Hierotheca Engelbertina.

Non immerito hic quispiam requiret, quid Episcopi in castris, quid in bellis egerint, quorum vita Deo consecrata est ad cultum divinum, ad Cleri populique curam, utque gregi suo præsentes ac vigiles adsint? Alia illis militia præscripta est, in sacra toga, non militari sago. Arma eorum quibus pugnent pro Ecclesia Dei, quotidianum pro Regibus & populo sacrificium, publicæ statæque pro grege preces, libri sacri, ex quibus verbum Dei doceant, sacri Canones, ad quorum præscripta regant, sacrorum administratio; & quæ ejusmodi in hanc rem objici solent, imperite magis, quam prudenter. Quasi vero militia non sit etiam congregatio Christianorum hominum, quibus & hæc arma & subsidia Sacerdotum præsto esse debent in castris & bello, haud secus quam aliis, qui domi remanent, & pro quibus milites pugnant. Ideo religiosissimi Reges & Imperatores sibi Episcopos, ut sacrorum præsides, & castrensi Sacerdotum moderatores adesse voluerunt; Sacerdotes vero tanquam animarum curatores, qui Sacramenta militibus administrarent. Quam in rem, ut cætera prætermittantur, sistimus Concilium Germanicum, auctoritate Zachariæ Pontificis, per Legatum ejus D. Bonifacium Archiepiscopum, Ratisbonæ sub Carolomanno Majore Domus, Caroli Martelli filio, & Caroli Magni patruo xi. Kal. Maii Anno Christi DCCXLII. habitum. Ita enim Can. xi. ejus Concilii perscribit: *Servis Dei per omnia armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere, omnibus prohibuimus, nisi illis tantum, qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet solemniam adimplendam, & Sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi sunt: Id est unum vel duos Episcopos, cum Capellanis & Presbyteris eorum, Princeps secum habeat, & unusquisq; Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare penitentiam possit.* Concil. General. tom. 17. Othlonus in vita D. Bonifac. lib. 1. cap. 41. & 42. Willibaldus cap. 10. Serarius lib. 3. not. 31. Benedictus Levita lib. 5. in præfat. Baron. ad Ann. DCCXLII. Surius in vita D. Bonifac. Nauclerus genera. 25. aliiq; de hoc celebri Episcoporum concilio.

Jam ante Hildigarium Coloniensem Episcopum, amiserat Moguntia Geroldum Episcopum suum in bello cæsum, uti ab Othlono relatum lib. i. cap. 41. Vastantibus quippe Thuringiam Saxonibus, Geroldum Moguntinum cum exercitu militum Carolomannus, quo in prælio cecidit Episcopus cum aliis. Id factum ut excuset Serarius, *soliti*, inquit, *fuere hi Principes etiam Episcopos ad bella, præsertim quæ contra infideles gererentur, quasi sacra forent, ducere; sed modum, & commissum Episcopi munus prætergressus videtur Geroldus qui miscendo se præliantibus, arma induit.* Ideo in Ratisbonensi Synodo hæc præscripta, confirmataque mox in Liptienfi Concilio, eo inter Canones illos relatum: *Interdicimus servis Dei, ne pompato habitu, vel sagis, vel armis utantur.* Quæ & Bonifacius epist. 105. ad Cudbertum Archiepiscopum à se cæterisque Episcopis statuta fuisse perscribit.

Post ubi res ad priorem libertatem rediit, multique Episcopi, deserto grege suo, castra denuo secuti sunt, questus ipse populus supplicem Carolo Magno libellum porrexit, hisce verbis, quæ ex Capitulis Carolinis Wormatiæ decretis recensentur: *Flexis omnes precamur poplitibus Majestatem vestram, ut Episcopi deinceps, sicut hæcenus, non vexentur hostibus, sed quando vos nosque in hostem pergimus, ipsi propriis resideant in parochiis, Deoque fideliter famulari studeant, & eorum sacrosancta mysteria canonicè & Deo placite peragere sat agant, atque pro vobis ac cuncto exercitu vestro, una cum omnibus sibi commissis orare viriliter, Missasque decantare, & Litanias atque eleemosynas facere decertent. Quosdam enim ex eis in hostibus & præliis vulneratos vidimus, & quosdam periisse cognovimus. Hæc vero valde periculosa, & oppido sunt cavenda. Quæ idcirco suggerimus, ne pro talibus vos & nos simul pereamus.* Et quæ in hunc modum libellus supplex exponit, lib. 6. c. 285. Capitulorum, tom. xx. Concil. General.

Ad ea respondit Carolus, promptum se quidem esse justæ petitioni satisfacere, sed hæc prius *ad proximum synodalem conventum ac generale placitum, ubi plures Episcopi & Comites convenirent*, referenda esse. Igitur proximo Episcoporum & Comitum conventu hæc lege sancitum: *Carolus Dei gratia Rex, Regni Francorum rector, devotus sanctæ Ecclesiæ defensor, atque ad-*
jutor.

jutor in omnibus; Apostolica sedis hortatu, omniumque fidelium nostrorum, ac maxime Episcoporum ac reliquorum Sacerdotum consultu, servis Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solemnium adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt. Id est, unum vel duos Episcopos, cum capellanis presbyteris, Princeps secum habeat, & unusquisque Praefectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare poenitentiam possit. lib. 7. Cap. Carolin. cap. 91. tom. xx. Concil. General.

Ita vero Canon Ratisbonensis Concilii repetitus, & quod à Carolomanno patruo, id auctoritate quoque Caroli Magni sancitum est. Sed non eo contentus Carolus Magnus alia post lege hæc multo dilucidius tanxit. Referam decreti verba. Secunda vice propter ampliores observantiam, Apostolica auctoritate, & multorum sanctorum Episcoporum admonitione instructi, sanctorumque Canonum regulis edocti, consultu videlicet omnium Nobilium nostrorum nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes: volumus, ut nullus Sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum Episcopi, electione caterorum, propter benedictionem & predicationem, & cum illis electi Sacerdotes, qui bene sciant populis poenitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacraque olei cum sacris precibus unctionem impendere, & hoc maxime providere, ne sine viatico quis de seculo recedat. Hi vero nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effusores sanguinum, vel agitatores fiant, sed tantum Sanctorum pignora, & sacra ministeria ferant, & orationibus pro viribus insistant, ut populus qui pugnare debet, auxiliante Domino, victor existat, & non sit Sacerdos sicut populus. Reliqui vero qui ad Ecclesias suas remanent, suos homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus jusserimus, dirigant, & ipsi pro nobis, & cuncto exercitu nostro Missas, Litanias, oblationes, elemosynas faciant, orantes Deum cæli, ut proficiamus in itinere quo pergimus, victoresque Deo adminiculante existamus. Gentes enim & reges earum, quæ Sacerdotes secum pugnare permiserunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt, quia non erat differentia inter laicos & Sacerdotes, quibus pu-

gnare non est licitum. Hæc enim Galliarum, Spaniarum, Longobardorum, nonnullasque alias gentes, & reges earum fecisse cognovimus, qui propter prædictum nefandissimum scelus, nec victores exiterunt, nec patrias retinuerunt. Quam foveam caventes, malimus cum paucis & licitis, Domino opem ferente, victores existere, quam cum multis & illicitis terga, quod absit, vertere, & cum prædictis gentibus perire. Qualis enim victoria datur, ubi Sacerdotes una hora Dominica pertractant Mystera, & Christianis Dominicum porrigunt Corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum prædicare, propriis sacrilegisque manibus necant? Ita Carolus M. religiosissimus Imperator, quemadmodum hæc inter ejus Capitula & decreta recensentur ab Andegiso lib. 7. c. 103. & tom. xx. Concil. General.

Qua præclara Caroli Magni constitutione multa ad omnem posteritatem memoranda traduntur. Nam præter sollicitudinem, quam pro militibus suis gessit, ne quis miles inter bella neglectus, & Sacerdotum ope destitutus periret; tum vel maxime Episcoporum auctoritati consultum voluit, ne suo imperio Episcopum quempiam ad castra evocaret: sed quem libera inter ipsos electio, aut Metropolitanorum iudicium ad id castrense munus admoveret. Dum vero cæteros Episcopos, qui domi ad Ecclesias remanent, hortatur Carolus, ut homines suos bene armatos submittant ad exercitum, satis opinor commonstrat, quæ tum etiam Episcoporum potentia fuerit. Nec modo Geroldus Moguntinus Episcopus, sed & cæteri suo milite, suoque ductu cum regio exercitu processerint ad bella adversus Paganos, quæ ob id sanioribus deinde legibus coercita sint. At nihil in hac constitutione illustrius, quam recognoscere, quam Carolus Magnus religionem coluerit. Reperias enim hac tempestate, qui Carolum M. Catholicam cum Romano Pontifice religionem coluisse negant, quique id editis etiam hac super re libris per summam, nescio, insaniam, an impudentiam dicam, persuadere volunt. Hic ego ut prætermittam, quam familiaritatem & conjunctionem religionis habuerit Carolus M. cum Hadriano Pontifice tot annis, quam cum Leone; qua observantia Romanam

nam sedem veneratus, ut ob id quater Romam profectus sit ad limina Apostolorum in visenda; quo cultu religionis Episcopatus Saxoniae, collegia Sacerdotum, & cænobia Monachorum instituerit dotaritque, & quæ innumera sunt ejusmodi. In præfens ad hæc Caroli decreta illos revoco. Intelligent hic sacrificium Missæ prisco majorum ritu, Episcoporum venerationem, discrimen inter Episcopos & Presbyteros, Sacerdotum potestatem in judicando absolvendoque, pœnitentiam quæ confitentibus injungitur, sacri Olei unctionem, ne quis sine viatico hac exeat è vita, oblationes ad altare, Sacerdotalem benedictionem, Litanias, & in his Sanctorum invocationem, Divorum patrocinia ex cultu pignorum, quæ ob id in bello etiam circumferebant, Corpus Dominicum etiam sub una specie præbitum militibus. Antiqua hæc, ex quo Saxoniam Christi religionem primum à Carolo accepit, inde ad nos continua successione Episcoporum, & perpetuitate religionis traducta; sed tam diversa & discrepantia à nova hujus sæculi doctrina, quam heterodoxi à Catholicis, falsum a vero disjunguntur. Quanto nunc æquius ejusmodi scriptores, ac magistros novarum religionum, illo D. Hieronymi pronuntiato, ex epistola ad Pamachium & Oceanum, convenias. *Quisquis assertor es novorum dogmatum, quæ sote, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nescivimus? Usque in hanc diem sine vestra illa doctrina Christianus mundus fuit. Mille & sexcenti sunt anni, ex quo orbis Catholicus à Christo & Apostolis, octingenti sunt anni, ex quo Saxoniam per Apostolicos viros, & Episcopos à Carolo M. introductos, hanc Catholicam fidem accepit. Igitur ut S. Hilarius l. 6. de Trinit. Tarde hos Doctores ætas nunc hujus sæculi protulit, sero hos habuit fides mea, & omnium Majorum nostrorum.*

9. FORTIS ET EXEMPLO CAROLII.] Caroli Magni paternis vestigiis inherens expeditionem ad confluentes Wernæ & Visurgis, literis consignavit, ad annum DCCLXXXIV. Adelmus: *Rex autem congregato iterum exercitu in Saxoniam profectus est, celebratoque in castris natalitio Domini die, supra Ambram fluvium in pago Huthagoe, juxta castrum Saxonum, quod dicitur Skidoburg, ad locum vocabulo Rum, quo Wisura & Wabarna confluunt, populabundus accessit, &c.* Eadem fere habent Annal. Francor. apud Reuberum. Et auctor vitæ Caroli Magni apud Pithæ-

um

um ait: *Inde abiens in Saxoniam, pervenit ad Rimia suprafluvium Wisora, ubi confluit Warana. Annales Canisiani: Tunc dominus Rex Carolus supradictum iter peragens, usque ad Rimee pervenit super fluvium Wisaraha, ubi confluit Virharna. Regino: Pervenit super fluvium Wisaram, ubi confluit Waahna. Poëta Anonymus:*

--- processit ad ostia Warne,

Qua fluit in Wisuram,

IO. GENITORIS AVIQUE.] Superiorum Franciæ Regnum bella cum Saxonibus gesta paulo ante attigimus, nunc de Caroli Martelli, & Pipini ejus filii expeditionibus breviter agamus. Et quidem Carolus Martellus anno dccxxi. Saxones vastavit. Annal. Fuldens. Et anno dccxxxvii. eosdem tributarios fecit. Annal. Pithæi. Anno autem dccxlv. Carlmannus & Pippinus simul Saxonum perfidiam, vastata eorum regione, ulciscuntur. Annal. Fuldens. anno dccxlix. Pippino per Thuringiam ingresso Saxoniam supra fluvium Obacra, in loco qui dicitur Horheim, Saxones occurrunt, &c. Annal. Pithæi. anno dccliii. Pippinus iterum Saxonum perfidia provocatus regiones eorum devastat. Annal. Fuldens. Annales Franc. apud Reuberum, Aimoinus. anno dcclviii. Pippinus Rex in Saxoniam, ibi & firmitates Saxonum per virtutem introvit, in loco, qui dicitur Sithma. (Regino Sitina vocat, hodie Sithen) in diocesi Monasteriensi Nobilium de Ketteler sedes, nuncupatur.) Annales Francorum apud Canisium. Et victis Saxonibus tributum imposuit, ut trecentos equos singulis annis sibi solverent. Annal. Franc. apud Pithæum & Reuberum, Aimoinus: Quemadmodum olim quingentas vaccas inferendales à Clothario seniore, Clodovei filio, Chilperici patre, regie mensæ inferre jussi fuerant, quæ ideo inferendales dicebantur, quod singulis inferrentur annis. Aimoinus lib. 4. cap. 26. Fredegarius Scholasticus c. 74. & teste Tacito Annal. lib. 4. tributum Frisiis jusserat Drusus modicum pro angustia rerum, ut in usus militares coria bonum penderent.

II. QUAM QUOD RHEMORUM.] Henricus de Hervordia lib. 2. cap. 69. affirmat Rema à Carolo Magno templum esse conditum, locoque nomen inditum à Rhemis, urbe Archiepiscopali in Galliis, quod Meibomius facile se credere ait: fuisse enim familiare Carolo Magno peregrina nomina nostris locis inferre. Sed ego potius a superioribus Francorum Regibus ad Visurgim belligerantibus, quam à Carolo Magno Rhema hoc nomen impositum crediderim; cum satis sit cognitum, jam ante Carolum Magnum Rema nomen ad confluentes Wernæ & Visurgis extitisse. Hæc de Rema: quæ licet ad Paderbornenses proprie non pertineat, quia tamen Diocesis nostræ fines proxime contingit, & Mindenensis

Ecclesia pristinae dignitatis statum, fatali rerum hoc seculo conversione, jam amisit, jure vicinitatis eam nobis, quoad fas est, vendicamus.

ERES-